

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 28. avgusta 1981
Leto XXXIII. - Štev. 15
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Ob poletni zaostritvi v mednarodnih odnosih

Nočemo živeti v senci bombe N Smo za pogajanja in razorožitev

Spopad nad Sredozemljem med ameriškimi in libijskimi letali priča o tem,
kako lahko se sproži iskra splošnega požara
Razvijmo enotno gibanje za mir, dogovarjanje, razorožitev

Dogodki zadnjih dni so pokazali, do kolikšne mere cinizma in hladnega preziranja ljudi lahko pride objestnost neke velesile, ki bi rada postala spet »žandar sveta«. V mislih imamo Reaganovo vladu Združenih držav Amerike, ki je prav na dan, ko se je svet spominjal obletnice jedskega pokola v Hirošimi sporočil javnosti, da bodo ZDA gradile nevtronsko bombo in jo vključile v svoje strateške načrte. V isti sapi so ameriški glasniki obljubili, da nevtronske bombe ne bodo uporabili brez pristanka zainteresiranih evropskih vlad. (Pozneje bomo pojasnili, zakaj gre za golo laž v izključno prepričevalne namene).

Vlada ZDA je obenem dala vedeti, da želi obnoviti vojaško premoč v svetu. V nekaj trenutkih se je torej razblinila propagandistična akcija o nekakšni »sovjetski premoči«, zaradi katere naj bi zahodna Evropa sprejela na svoje ozemlje nekaj stotin ameriških jedskih srednjedometnih raket, da se ponovno vzpostavi razbito ravnotežje sil. Reagan je tokrat vsaj iskren in ne skriva svojih namenov: za strateško ravnotežje mu prav nič ni mar, obljubil je, da bodo ZDA spet edina svetovna velesila in to name-rava doseči. Ameriške interese je najbrž pripravljen braniti prav do zadnjega... Evropejca.

Svet se je tako, v teh vročih poletnih dneh, takorekoč čez noč znašel pred novim položajem. Plešemo na robu prepada, ki lahko vodi v svetovno jedsko vojno ali, če koga to tolaži, v omejeno jedsko konfrontacijo med velesilama in sicer na evropskih tleh in v Sredozemlju.

Zbudili smo se iz nekakšnega spanja, ko nikakor nismo hoteli verjeti, da obstaja na svetu vojna nevarnost, kljub osamljenim opozorilom pomembnih osebnosti. Opozoril ene ali druge velesile tako ali drugače ni bilo mogoče jemati za resno, saj so prav same krive za nastali položaj. Zgrešeno pa je bilo tudi govoriti samo o nekakšni »sovjetski nevarnosti«, zaradi katere so tudi nekatere

levičarske sile hitele opravičevati novo ameriško politiko ostre konfrontacije in nadaljnega oboroževanja.

Spomnimo se, da so tudi v Italiji prijatelji Pentagona zatrjevali, da je svet živel v idiličnem miru, dokler ni SZ posegla v Afganistanu in nekaterih afriških državah (Etiopija, Angola s pomočjo Kube). Toda to je bil le uvod.

Pri tem namreč mnogi pozabljajo, da so zadnja leta zabeležila tudi srečanje na Dunaju med Brežnjevom in Carterjem, ko sta svečano podpisala dogovor o omejevanju strateškega oboroževanja, znan kot SALT II. Tega dogovora ameriški senat ni hotel ratificirati, najbrž prav zaradi pritiska skrajno desničarskih in militarističnih krogov, ki še niso prebavili pekočega poraza v Vietnamu.

Zgodilo se je torej, da je bil preklican podpis ameriškega predsednika. Omejitve strateškega oboroževanja je šla po gobe, in prav po ameriški odgovornosti. SZ seveda pri tem ni igrala vloge ponižnega jagnjeta. Vdor v Afganistan je vsekakor povečal prepričanje zahodnih vlad, da jim grozi nova doba sovjetske agresivnosti, o kateri so ves čas govorili tudi Kitajci. O tem naj bi pričali tudi vietnamski poseg v Kampučiji in kubanska pomoč angolski revoluciji.

Tezo o grozeči sovjetski nevarnosti so na Zahodu dobro izkoristili zato, da bi omogočili novo etapo oboroževanja. Mimogrede je šla po gobe tudi madridska konferenca o varnosti in sodelovanju. Evropski parlamenti so sprejeli načelo, da mora zahodna Evropa obnoviti strateško ravnotežje z namestitvijo novih jedskih izstrelkov, ki naj odtehtajo sovjetske rakete SS 20 in 22. Tedaj je bilo le malo glasov (med njimi tudi italijanski komunisti), ki so nasprotovali takemu reševanju problema. Nismo zatiskali oči pred dejstvom, da grozi nova etapa v tekmi v oboroževanju. Zato pa smo zagovarjali predvsem politiko obnavljanja dialoga in soočanja med vele-

silama, pričemer naj bi Evropa odrigala tudi samostojno in povezovalno vlogo. Ni naključje, da je tako politiko ubral zahodni politik, ki se najbrž najbolje zaveda, kakšna nevarnost predstavlja za ljudstva evrope nova vojna — Willy Brandt. Njegovi poskusi posredovanja med Moskvo in Washingtonom pa doslej še niso obrodili sadov. Tekma v oboroževanju se nadaljuje s pospešenim ritmom.

V Rimu so se za »evroizstrelke« pote-govali takorekoč vsi, od skrajne desnice in demokristjanov tja do socialistov (razen častnih in redkih izjem, kot sta bila Riccardo Lombardi in De Martino). Še več, od nas, komunistov so zahtevali, naj zaploskamo tem načrtom in »evroizstrelkom«, češ da bomo tako dokazali svojo samostojnost v razmerju do Moskve. To je bil nekakšen »zrelostni izpit«, kateremu pa smo se izognili, ker nismo navajeni prodajati svojih načel za skledo leče.

Na pritisk socialistične internacionale, ki je v Evropi zavzela dokaj ostro stališče, je tudi italijanski parlament sprejel tako imenovano »klavzulo o preklicu« nameščanja jedskih raket, če bi se medtem že pričela pogajanja med velesilama. To klavzulo so zagovarjali predvsem socialisti, sedaj pa se zdi, da so nanjo pozabili. PSI si je zadala nov cilj: postati vodilna stranka v Italiji, po možnosti s podporo zahodnih voditeljev. Zato pa mora dokazati še večjo »atlantsko privrženost« kot demokristjani. Lagorio je postal obrambni minister in govori se, da je predlagal Pentagonu, naj bi Italija postala »žandar Sredozemlja« z ameriško pomočjo. Sklep, da bo oporišče evropskih jedskih raket na Siciliji, ki ga je sprejela Spadolinijeva vlada med prvimi, dokazuje, da se ta načrt že izvaja. Vsakomur je namreč jasno, da rakete na Siciliji niso uperjene na države sovjetskega bloka, pač pa preko morja, na arabske države in predvsem na Libijo.

Pri tem je italijanska vlada hotela očitno dokazati Washingtonu, da se ni spremenil njen hlapčevski odnos do ZDA. Že pred desetletji, piše Kissinger v svojih spominih, je Italija poverila Washingtonu zunanjepolitična vprašanja in se tega načela dosledno drži, brez vsakršne fantazije ali samostojnih pobud Brandtovega tipa. Spadolini pa je moral Washingtonu dokazati, da laični predsednik vlade v Italiji ne ogroža ameriških interesov, prav nasprotno.

Sklep o namestitvi jedrskih raket v Comisu na Siciliji in vest iz Washingtona, da bodo ZDA izdelovale nevtronsko bombo, (čemu se je pred nekaj leti odpovedal Carter, potem ko je podobno obljubila tudi Sovjetska zveza) predstavlja pomemben alarmni zvonec za evropsko javno mnenje. Evropa se sedaj zaveda, da so ji tvezili vsemogoče laži, niso pa ji povedali zelo preproste resnice. Politika jedrskega oboroževanja takega tipa (evroizstrelki in bomba N) izhaja iz postavke, da bo prihodnja vojna med velesilama potekala na evropskih tleh. Evropska ljudstva naj bi torej okusila bombo N in «evroizstrelke» z atomskimi konicami. Strokovnjaki so že izračunali, da se nahaja v Evropi tak jedrski potencial, kot če bi vsak izmed nas (od starcev do otrok) sedel na 10 tisoč kilogramih dinamita.

To spoznanje pa ni streznilo nekaterih evropskih vlad, kot je italijanska, ki zunanjo politiko presoja še vedno predvsem na osnovi lastnih notranjepolitičnih interesov. Medtem pa se v Evropi že razvija mogočno gibanje za mir in za razorožitev, za dialog med velesilama, za evropsko posredovanje.

Tembolj po letalskem spopadu nad Sredozemljem, ki je dokazal, kako labilno je trenutno ravnotežje in kako nabiti so temni oblaki nad našimi usodami.

Ne bomo se tu spuščali v analizo tega, kdo je napadel prvi in kdo drugi. Vse vojne so polne podobnih primerov medsebojnega izzivanja in izzvanih spopadov. Nekaj dejstev pa je neizpodbitnih. Ameriško šesto brodovje je namenoma organiziralo pomorske vaje prav ob libijskih obalah, točneje v vodah zaliva Sirte, ki so sporne. Libija trdi, da so to njene teritorialne vode, drugi pa temu osporavajo. Najbrž Libija nima prav, čeprav se oslanja na tezo o lastni kontinentalni platformi, ki je (mimogrede povedano) polna naftnih vrelcev.

Politika treznosti bi morala narekovati Pentagonu, naj ne dreza v sršenje gnezdo. Očitno pa so se dogovorili drugače. ZDA so sklenile, da bodo izzivale arabsko in sicer neuvrščeno državo, ki je bogata na nafti in jo prodaja Evropi. Vse to prav v dnevi, ko je potekalo zasedanje OPEC, da bi določilo novo ceno nafte na svetovnem tržišču.

Vse te okoliščine bi miroljubnim politikom svetovale, naj ne organizirajo vojaških vaj na tem področju. Toda Reaganu ne gre za tako politiko. On in njegovi generali (med njimi zunanji minister Haig) želijo pokazati tudi Evropi in Sredozemlju, kdo je «kavboj na konju», ki lahko užene te umazane Arabce. Ne da se, kakor Carter, celo leto izzivati s talci. Reagan bi se očitno rad vrnil v obdobje topnjač, ki so svarile kolonialne

države, naj se ne upirajo.

Spopad nad Sredozemljem je presegel tudi evropske vlade, ki o vsem tem niso nič vedele. Reagan in njegovi generali so tako zelo nazorno pokazali, da jim je kaj malo mar za enakopravne odnose v okviru NATO - pakta. Uradno, kot potrjuje predsednik italijanske obrambne komisije, socialist Falco Accame, bi morala NATO vedeti in poveljavati vojaškim vajam v Sredozemlju. To se je zgodilo že večkrat, tokrat pa so bile ameriške ladje same, brez evropskih zaveznikov, ki so spali spanje pravičnega.

Tu se lahko za trenutek vrnemo k nevtronski bombi, o kateri Reaganovi ljudje zatrjujejo in prisegajo, da je ne bodo uporabili na evropskih tleh brez pristanka zainteresiranih vlad.

Najprej velja povedati, da je bomba N očitno namenjena predvsem Evropi, razen če si ne predstavljamo možnosti o kaki vojni med ZDA in Kanado ali Mehiko. Gre namreč za bombo, ki jo streljajo topovske granate na razdaljo 40-50 kilometrov, nekako od Trsta do Gorice. Je torej bomba za fronte, za spopade ob blizu, kjer ne zaležejo evropski jedrski izstrelki na srednji dolet, ki so namenjeni večjim mestom in vojaškim oporiščem.

Osnovna značilnost bombe N je znana: ubija ljudi, živali in rastline, nedotaknjene pa pušča hiše, avtomobile, tovarne. Pri tem seveda Pentagon trdi, da bi bombo N uporabili samo zato, da odbijejo sovjetski napad.

V redu. Poskusili bomo slediti tem trditvam. Jasno je, da bi torej morale sovjetske čete s konvencionalnim orožjem (tanki in podobno) zasesti neko deželo ali vsaj prodreti na njeno ozemlje. To bi očitno bil sovjetski napad. ZDA bi ga odbile z bombo N. Kako? Odvrgele bi jo na področje, kjer bi se nahajali sovjetski tanki, torej področje ene izmed mejnih evropskih držav. Pri tem bi najbrž pobili vse sovjetske napadalce, mimogrede pa tudi prebivalstvo tistega področja.

Tu je vsakomur jasno, zakaj ne kaže verjeti obljubi, da bo bomba N uporabljena na evropskih tleh samo s pristankom zainteresiranih vlad. Katera pa je vlada, ki bi javno izjavila, da pristaja na množični pokol svojega prebivalstva za to, da odbije napadalne tanke, nekako po načelu, naj umre Samson in z njim vsi Filistejci. Jasno je, torej, da bi bombo N uporabili. V kakšnih okoliščinah, to pa je še nejasno. Ali tudi ne. Njene osnovne značilnosti dajejo namreč misliti prej na drugačno uporabo. Je namreč tipična bomba za zasedbo neke države, ki je (naprimer) strateško zelo pomembna zaradi njenih naravnih bogastev, naprimer nafte, prav nič pa ni pomembna glede na njeno prebivalstvo. Tu pride prav ta «cinična bomba», ki ne prizadene petrolejskih vrelcev in naftovodov, ohranja pristanišča in rafinerije, obenem pa ubija vse, kar je živega.

Kakorkoli že, interes Evropejcev je, da se stvari na svetu pomirijo. Potrebno je prisiliti k dialogu velesili, ki krojita svetu usodo in puščata narode naše celine v srhljivi negotovosti jedrske konfrontacije. V tem smislu je potrebna mobilizacija vseh sil, ki se zavzemajo za

nujnost dogovarjanja in obnove politike popuščanja.

Nočemo pri tem ločevati med onimi, katerih simpatija gre na Zahod in drugih, ki so prepričani v pravilnost stališč vzhodnega bloka. Mi vsekakor ne spadamo ne k enim, ne k drugim. Prepričani pa smo, da je sedaj prej ko slej potrebno, da zahtevamo strateško ravnotežje na najnižji ravni. Torej politiko dogovarjanja. V tej politiki naj tudi Evropa odigra svojo samostojno vlogo. Potreben je dialog tudi z državami «svetovnega Juga» in našimi sredozemskimi sosedi, kajti nepojmljivo je, da silijo ZDA tudi Evropo k ostremu soočenju z arabskimi sosedi, od katerih je — poleg vsega — odvisen naš nadaljnji gospodarski in industrijski obostoj.

V gibanju za mir in razorožitev, dialog in dogovarjanje, se lahko združijo vse napredne in miroljubne sile. Katoliška cerkev je že uradno obsodila jedrsko orožje in ga označila za «nemoralno». Tembolj to velja za bombo N. Socialisti morda le niso pozabili na svoje pacifistične tradicije, kakor jim tudi ne more biti vseeno za politiko posredovanja, kakršno uresničuje socialistična internacionala in z njo več severoevropskih vlad.

Množični pritisk na lastne vlade, naj se zavzemajo za dialog in pogajanja ter odklanjajo vsak nov korak na poti tekme v oboroževanju, je takorekoč moralna dolžnost vsakega posameznika. Tudi zato, ker tokrat razen miru, nimamo drugih izbir. V nasprotnem primeru bi ne bilo več nikogar, da bi vzkliknil: «Prepozno!»

st.s.

SEKCIJA «G. PRATOLONGO» Kolonja - Školjet

V kulturnem krožku «Pečar»
ul. Fleming

29. 30. 31 avgusta

SOBOTA, 29.

ob 16. uri - «Otroški prostor» srečanja, igre, zabava
ob 19.30 - Salvadorske pesmi ljubezni in boja
ob 20.30 - ansambel «The Lords»

NEDELJA, 30.

ob 9.30 - pohod l'Unità
ob 17. uri - nagrajevanje
ob 19.30 - govor
ob 20.30 - ansambel «The Lords»

PONEDELJEK, 31.

ob 20.30 - ansambel «The Lords»
V večernih urah bo predvajanje filmin o prejšnjih nagradnih pohodih

Vsak dan bodo delovali kioski in loterija z bogatimi nagradami

Nov zakon za slovensko šolo

Vlada se je obvezala, da bo ugodila potrebam slovenskega šolstva

Mnogo let je poteklo ne da bi parlament sprejel kak pomemben ukrep za Slovence. Zadnji zakonski osnutek v korist Slovencev je parlament odobril leta 1973 in sicer v zvezi z osebjem slovenskih šol (znan zakon Škerk-Belci).

Končno je pred nekaj tedni Senat vendar sprejel v okviru zakona šte. 1112 o nestalnem osebju pomemben člen, ki se tiče slovenskih šol, se pravi člen 59.

V tem členu se določa, da seznam članov sodnijskih komisij (commissioni giudicatrici) za natečaje na slovenskih šolah pokrajinski šolski sveti ne odločajo sami, temveč na podlagi predlogov, ki jih predloži komisija katero predvideva zakon Škerk-Belci in ki jo sestavljajo pretežno Slovenci. Predsedniki teh komisij se pa izberejo med šolniki, ki poučujejo na slovenskih šolah ali ki poznajo slovenski jezik.

Isti člen zakona šte. 1112 predvideva tudi, da sme poučevati na slovenskih šolah osebje s tujimi diplomami. Dovolj je, da jih Ministrstvo za javno vzgojo prizna kot enako veljavne z diplomami, ki jih izdajajo šolske ustanove v Italiji na podlagi mnenja vsedravnega sveta za javno vzgojo.

Na enak način se morajo priznati tudi diplome za razne specializacije, ki so jih šolniki dobili po posečanju tečajev v tujini, seveda na podlagi vsebine in trajanja omenjenih tečajev. Se pravi: kdor je posečal omenjene tečaje, oziroma dobil diplome v Jugoslaviji, pride na podlagi zakona šte. 1112 v poštev po enostavnem upravnem ukrepu ministrstva, potem, ko izreče svoje mnenje vsedravnega šolskega sveta. To je seveda pomembna novost za slovenske šole v Italiji.

Člen šte. 59 predvideva tudi da se natečaji na slovenskih osnovnih in srednjih šolah vršijo v slovenščini.

Končno predvideva ta zakon, da slovenski šolniki, ki nimajo predpisanega šolskega naslova (titolo) a ki imajo diplomu višjih srednjih šol, in ki so že poučevali skozi 12 let tudi pretrgano, a vsaj po 180 letnih ur, in ki bodo poučevali ko bo stopil zakon v veljavo, se bodo mogli, prav tako kakor italijanski kolegi, prijaviti na habilitacijske izpite za poučevanje na srednjih in umetniških zavodih in šolah. Predviden je pismeni in ustni izpit.

Člen 59, ki glavnem odgovarja predlogu Sindikata slovenske šole in drugih šolskih komponent, je predložila senatorka Jelka Gerbec, a takoj so se temu predlogu pridružili tudi drugi senatorji, in sicer — poleg komunistov — socialisti, demokristjani, predstavniki SVP in neodvisne leve.

Prvotni predlog je bil sicer obsežnejši, a ga vlada ni v celoti sprejela, češ, da so nekateri predlogi že vključeni v druge splošne člene zakona šte. 1112.

Ker pa določeni splošni členi niso bili dovolj jasni in so se mogli za Slovence različno tolmačiti, so podpisniki člena 59 (prva podpisnica J. Gerbec) ponovno predložili v avli resolucijo, ki obvezuje vlado da povzame odgovarjajoče ukrepe, da zagotovi slovenskemu šolstvu potrebne dodatne organike, da zajamči namestitve dodatnega učnega osebja tudi iz drugih pokrajinskih in okrajnih šolskih področij, zato da bo mogla slovenska šola res učinkovito in nemoteno

poslovati.

Vlada je sprejela resolucijo kot priporočilo in se v senatni avli obvezala, da bo ugodila tem potrebam.

Razvidno je torej, da gre za pomemben zakon za našo manjšino v Italiji in da bo treba napeti vse sile, zato da bo sta tudi v poslanski zbornici osnutek člena 59 in dodatna resolucija sprejeta in to v najkrajšem času.

Jelka Gerbec

PALMIRO TOGLIATTI 21. avgusta 1964

Pred 17. leti je na Jalti v Sovjetski zvezi umrl Palmiro Togliatti. Ob njegovi smrti je vodstvo KPI objavilo posebno sporočilo, v katerem je med drugim rečeno:

«Palmiro Togliatti je bil z Gramscijem ustanovitelj revolucionarne marksistične partije. Bil je eden izmed tistih, ki so dali življenje enotnemu antifašističnemu gibanju. To je zaježilo pot tiraniji, rešilo človeštvo pred nacističnim barbarstvom in privedlo do zmage sil miru, neodvisnosti in demokracije.

Tovariš Togliatti je bil eden izmed voditeljev komunistične Internacionale, eden izmed najvidnejših eksponentov borbe za obrambo španske republike, graditelj in branilec enotnosti mednarodnega delavskega gibanja, velik prijatelj prve socialistične dežele na svetu. Bil je eden izmed tistih, ki so znali dojeti pomen zgodovinskega preokreta, ki sta ga predstavljala Oktobrska revolucija in nastanek socialističnega sveta.

Njegova smrt pomeni veliko izgubo ne le za partijo in za mednarodno komunistično gibanje, ne la za Italijo, temveč za vse sile miru in napredka. Njega ni več, toda njegov nauk je ostal...»

(povzeto iz brošure Togliatti — Iz življenjepisa, Jaltski zapiski, Odlomki govorov in člankov, ki jo je uredil M. Kapelj 1964)

Pomemben praznik v Boljuncu

Ker naš časopis v mesecu avgustu ni izšel, moramo z zamudo objaviti poročilo o prazniku, ki sta ga priredili krajevni VZPI in Zveza borcev iz Boljunca.

Predvsem je bila to mogočna proslava 40 obletnice OF, za mir in sožitje med narodi. Bogat kulturni spored je bil prepleten z različnimi tekmovanji za mlade in stare, igranjem na stare harmonike, bogato loterijo in podobno. Požrtvovalni domačini so za priložnost preuredili dvorišče za občinskim Kulturnim domom, v gledališču samem pa je bila na ogled tudi obsežna razstava na

temo osvobodilnega gibanja na tržaškem s posebnim poudarkom na partizansko delovanje v vasi sami. Med drugimi so se predstavili tudi pristaniški delavci, ki so razpravljali o problemih, s katerimi se vsak dan srečujejo na delovnem mestu.

V nedeljo, 9. avgusta, se je odvijal osrednji kulturni program; Uvodni govor je imel Bogo Samsa, z zbirnega mesta na Gorici je številen sprevod krenil skozi vas do vaškega spomenika. Tu je bila krajša komemoracija s polaganjem venčev.

Celoten izkupiček praznika je namen-

jen skladu za izgradnjo partizanskega doma, o katerem domačini že več časa govorijo. V njem naj bi uredili tudi prostor namenjen predvsem starejšim in upokojencem, kjer bi se lahko srečevali, saj, kot sami pravijo, danes skoraj nimajo več mirnega kota med hrupno in razposajeno mladino.

Na prazniku je bilo vsak večer veliko obiskovalcev, k temu je pripomoglo pretežno vroče vreme, dobra domača kapljica in raznolika kuhinja. Naj omenimo še to, da je vsak večer igral domači ansambel Veseli godci, tako da je bilo tudi za ples preskrbljeno.

Folklorni ansambel «Piatnitsky» prvič pri nas

Proti koncu meseca julija je v Trstu, na gradu sv. Justa gostoval folklorni ansambel «Piatnitsky» iz Sovjetske zveze. Oba večera je privabil veliko občinstva. Ansambel je bil ustanovljen pred 70 leti, na pobudo ruskega kmeta Mitrofanxa Piatnitskega. V domovini je znan ravno kot renomirani ansambel Moissejev ali Beriozka, razlikuje pa se po tem, da čim bolj nazorno in izvirno podaja stare kmečke običaje in petje.

V zadnjih desetih letih je ansambel nastopal skoraj po celem svetu in požel velikanski uspeh in odobravanje. Sestavlja ga približno sto elementov, pevsalcev, pevcev in orkestrašev. V njihovem repertoarju seveda ne manjka že tradicionalna Kalinka, na gostovanju v Italiji pa so zapeli še nekaj drugih narodnih pesmi, kot Bella ciao. Med drugimi so nastopili tudi v Rimu, Milanu, na Trbižu in v Riminiju.

**SODELUJTE ZA
IZBOLJŠAVO
NAŠEGA LISTA**

Profesor Teller o bombi N

Ameriškega fizika Tellerja poznamo tudi osebno. Bil je namreč v Miramarju pred kakimi desetimi leti in so mu študentje glasno oporekali. Na tablo je pisal čudne »protikomunistične enačbe«, s katerimi je želel slušatelje (študente iz vsega sveta) prepričati v pravilnost ameriške politike genocida v Vietnamu. Teller je zagovarjal takorekoč vse: kemijsko vojno, biološke bombe in druge vrste orožja. Danes uradno zagovarja, v imenu Pentagona, tudi nevtronsko bombo, kateri je tudi sam dal odločilen prispevek.

Kaj je, torej, nevtronska bomba? Profesor Teller jo je krstil za »humano bombo«, ni pa pojasnil zakaj. Ali točneje: rekel je, da je »humana«, ker ne ruši zgradb in mest, skratka sadov človeške civilizacije. In še več: novim ljudem pušča možnost, da naselijo bombardirano (in očiščeno) področje.

Bomba N temelji namreč na učinku naglih nevtronov, ki povzročajo izjemno intenzivne oblike jedrskega žarčenja. Bomba je namreč rušilna le v premeru

100 ali 200 metrov, učinkuje pa na razdaljo poldruga kilometra. Za Gorico bi, na primer, zadostovala ena sama bomba N. Če izvajamo kraj eksplozije, povzroča bomba N močno žarčenje, ki razkroji živčevje in druge življenske organe vsem živim bitjem na področju poldruga kilometra premera (človeku, živalim, rastlinam). Smrt ne nastopi takoj, pač pa po več dneh ali enem tednu strahotnih muk, ki jih znanstveniki primerjajo bolečinam umirajočega rakastega bolnika. Izven neposrednega območja žarčenja pa bomba N povzroča dolgotrajno sterilnost vseh živih bitij.

Bombe N bi najbrž bil vesel pokojni Hitler, ki se je toliko mučil, da bi izpraznil Evropo nevšečnih in nezaželenih narodov. Ker je ni imel, se je moral posluževati bolj grobih oblik uničevanja, kot so bila taborišča in plinske peči. Mnoge je steriliziral. Če bi imel bombo N, bi lahko v nekaj dneh izpraznil Evropo in jo naselil s čisto arijsko raso, od portugalske obale do Urala. Stanovanj in delovnih mest res ne bi

manjkalo, pa tudi steriliziranih sužnjevalcev.

Toda vrnimo se k prof. Tellerju, zagovorniku »bombe N«. On trdi namreč, da je ta bomba namenjena ruskim tankom in je torej najnovejši ščit proti sovjetski nevarnosti. Res škoda, da bomba in njeni žarki baje ne ločujejo med Rusi in, na primer, državljani napadene evropske države.

Strokovnjaki pa vedo povedati tudi, da nevtronska bomba ne učinkuje skozi vodo. Človek, ki bi se v trenutku eksplozije pogreznil v kopalni kadi, bi si najbrž rešil življenje. Mar prof. Teller ne ve, da tudi Rusi berejo časopise in da utegnajo svoje tanke obdati z dvojnimi oklepom, med jekleni lupini pa bi lahko naličili vodo?

Res se nam vse bolj dozdeva, da je prof. Teller samo nalašč govoril o ruskih tankih, da bi zbral ob sebi vse zagrizene antikomuniste. Morda pa je bombo N mislil za kaj drugega, saj so narodi, kjer vode krepko primanjkuje in bi torej bili pred bombo N zares nebogljeni. Tudi na Sredozemlju, čez morje.

Nam pa ni za Tellerjevo »humano bombo«. Vseeno bi radi živeli in nočemo, da bi se na naši koži igrali vojno generali obeh svetovnih velesil. Raje bi videli, da bi se spoprijeli v šahu ali do min.

Komunist

Nuklearna pošast

Od prve atomske bombe, ki so jo vrgli na japonski mesti Hirošimo in Nagasaki, je minilo skoraj 36 let. V tem času se vodilni jedrski sili nikakor nista mogli dogovoriti, kako bi odpravili ali omejili to rušilno smrtonosno orožje, ki tudi s svojim obstojem grozi miru in obstoja človeštva ter njegovi civilizaciji. Jedrska pošast še naprej kroži po svetu.

Podatki mednarodnega instituta za raziskovanje miru v Stockholmu kažejo, da je bilo do konca preteklega leta opravljenih 1.238 jedrskih poskusov različne moči in v različnih pogojih. Glede na intenzivnost izvajanja poskusov sta posebej značilni dve obdobji. Prvo je od 16. julija 1945, ko je bil opravljen prvi poskus, do 5. avgusta 1963, ko je bil v Moskvi podpisan sporazum o prepovedi jedrskih poskusov v ozračju, vse-mirju in pod vodo. V 18 letih so opravili torej 488 nadzemskih, podzemskih in zračnih poskusov ali 40 odst. vseh raziskav do konca preteklega leta. V izvajanju poskusov so sodelovali: Združene države Amerike z 293 ali 60 odst. vseh poskusov, Sovjetska zveza s 164 ali 33 odstotki, Velika Britanija s 23 ali 5 odstotki in Francija z 8 ali 2 odstotkoma. S poskusi so 1945. leta

začele Združene države Amerike, Sovjetska zveza 1949, Velika Britanija 1952, Francija pa 1960. leta.

Drugo obdobje 18 let še ni sklenjeno. Od podpisovanja sporazuma o delni prepovedi jedrskih poskusov jih je bilo do konca preteklega leta opravljenih 750. Zanimivo in značilno je, da je bilo kljub določenim omejitvam, ki jih vsebuje podpisani sporazum, opravljenih več poskusov, v glavnem podzemskih, kot pa v prvem obdobju, ko sploh ni bilo nobenega takšnega sporazuma. V zadnjih letih je prišlo posebno do razširitve t. im. »jedrskga kluba«, ki sta se mu pridružili Ljudska republika Kitajska 1964 in Indija 1974. leta. Poleg tega je prišlo tudi do spremembe poprejšnjega vrstnega reda glede na število opravljenih poskusov. Francija in Ljudska republika Kitajska sta enostavno »porinili« Veliko Britanijo na peto mesto. Obe izvajata podzemeljske in nadzemeljske poskuse, ker nista podpisali sporazuma. Mogoče je računati, da se bo lahko v naslednjih petih letih podvojilo število »jedrskih« držav, kar povečuje veljavo uresničevanja mednarodnega nadzora na tem področju.

Jedrsko orožje nenehno izpopolnjujejo, kvantitativno in kvalitativno. Od komaj desetih atomskih bomb, kolikor so jih ZDA imele 1949. leta, sta imeli samo dve super sili lani okrog 13.500 jedrskih bojnih glav strateškega namena; njihova skupna eksplozivna moč ustreza približno moči nad 1,3 milijona bomb, katerih vsaka ima takšno moč, kot tista, ki so jo vrgli na Hirošimo. K temu je treba prišteti tudi številno in raznoliko taktično jedrsko orožje, čigar rušilna moč približno ustreza moči okrog 50 tisoč bomb »tipa« Hirošima. Moč obstoječih jedrskih orožij se meri v kilotonah in megatonah in kolikor vemo, obstaja orožje od 0,25 do 500 KT in od 1 do 20 MT, v zadnjem času pa se tudi povečuje število raket, ki

lahko prenašajo po nekaj jedrskih bojnih glav.

Jedrsko orožje predstavlja od prvih dni ZN glavno skrb svetovne organizacije in vseh naprednih sil v svetu. Razposlani so številni apeli, sprejete številne tudi raznolike resolucije in podpisani nekaj sporazumov, ki glede na svojo vsebino obravnavajo več ali manj obrobna vprašanja, zelo malo ali pa nič pa ne vplivajo na zmanjšanje tekm v oboroževanju, posebno jedrskem. Nismo se približali še niti temu, da bi znanstvenotehnične dosežke in jedrsko energijo rabili v dobro in napredek vsega človeštva.

Velike jedrske sile praviloma ne marajo, da bi ta goreč svetovni problem reševale vse članice ZN, temveč držijo v svojih rokah celotno področje jedrske oborožitve. Pripravile so sporazum o delni prepovedi poskusov, že četrto leto pa teko tristranska angleško-ameriška in sovjetska pogajanja o vseobsegajoči prepovedi jedrskih poskusov. Rezultatov za zdaj ni. Predstavniki pogajalcev se zadovoljujejo z občasnimi izjavami v komiteju za razorožitev ZN o tem, da pogajanja teko, da so problemi in podobno.

Na spominskem zboru v Hirošimi so objavili podatke, ki kažejo, da je od eksplozije neposredno izgubilo življenje okrog 150 tisoč ljudi, da jih vsako leto umira okrog 2000, še okrog 370.000 pa je bolnih zaradi posledic sevanja. To pomeni, da je okrog 70 odst. tedanjih meščanov tako ali drugače izpostavljeno smrtni nevarnosti. Opazili so; da se pri otrocih, katerih starši so doživeli sevanje, pojavljajo določene genetske spremembe. Mar niso trpljenje in posledica jedrskega orožja v Hirošimi in Nagasakiju dovolj velik opomin, da je potrebno storiti nekaj za to, da bi preprečili nadaljnje kopičenje jedrskega orožja?

Nikola GRUBIŠIĆ

DELAVCI CGIL ZA PRAVICE SLOVENSKE MANJŠINE

Priprave na kongres CGIL

3. septembra bo v Trstu na pomorski postaji, (ob 9. uri) razprava sindikalnih predstavnikov CGIL na temo »Zavzetost in enotnost vseh delavcev CGIL za pravice Slovencev na delovnem mestu in v družbi«. Sodelovala bosta Roberto Treu in Mauro Gialuz, poseglo pa bo tudi deželno tajništvo sindikata. Inicijativa, ki je tudi priprava na kongres sindikata CGIL, hoče poudariti pomen prisotnosti

slovenskih delavcev v sindikatu in zagotoviti primeren organizacijski sistem ki naj bi razvijal učinkovito akcijo pri ostalih sindikalnih gibanjih glede zaščite slovenske manjšine.

Na srečanje, ki bo imelo na razpolago simultano prevajanje govorov in razprav, so vabljene slovenske družbene, gospodarske in kulturne organizacije.

PRIZNANJE TPPZ »PINKO TOMAŽIČ«

22. julija je TPPZ prejel pomembno priznanje — nagrado vstaje — v okviru proslave Dneva vstaje v Ljubljani. Prof. Oskarju Kjudru je priznanje izročil Janez Vipotnik

PRISPEVKI

Sekcija KPI »Just Pegan« nam je posredovala sledeči seznam darovalcev:

Blažina Zmaga L. 3.000; Simoneta Zvonko L. 3.000; Milič Stanko L. 4.000; Doljak Renato L. 4.000; Milič Drago L. 4.000; Kante Milan L. 4.000; Milič Luigi L. 4.000; Blažina Amalia L. 4.000; Bresciani Sergio L. 4.000; Milič Mario L. 4.000; Savi Stanislao L. 2.000; Pahor Alberto L. 5.000; Brišček Franc L. 3.000;

Brišček Francesco L. 3.000; Jerič Karla L. 10.000; Milič Albina L. 2.000; Bresciani Rodolfo L. 5.000; Trampuž Boris L. 3.000; Škabar Emil L. 4.000; Geri Mario L. 2.500; Brišček Mario L. 5.000. Ernesta Mahnič, Konkovel. 4.000 lir Kosmina Mirko, Šempolaj, 10.000.

Ob priliki večdnega poletnega praznika v Boljuncu, prispeva Angelo Veljak, Krmenka, 10.000 lir za sklad Dela;

Vsem se tolo zahvaljujemo!

FESTIVALI DELA IN L' UNITÀ

LJUDSKI VRT NA PONČANI
3. 4. 5. 6. 7. septembra

ČETRTEK, 3.

ob 17. uri - otvoritev
ob 20. uri - Pevski zbor »Tina Modotti«
od 20. ure dalje - plesni ansambel

PETEK, 4.

ob 18.30 - razprava
ob 21. uri - orkester »Walter Alissandri«
iz Romagne

SOBOTA, 5.

ob 19. uri - koncert godbe na pihala
iz Ricmanj
ob 21. uri - folklorna skupina iz Umaga

NEDELJA, 6.

ob 17. uri - velika tombola
ob 19. uri - govori
ob 21. uri - koncert skupine »AREA«

PONEDELJEK, 7.

ob 18.30 - razprava
ob 21. uri - plesni ansambel

BERITE IN ŠIRITE DELO

ČESTITKE

Tovariš Miro Sosič — Francin z Opčin je 1. avgusta t.l. praznoval svoj 80. rojstni dan. Žrtvovalnega tovariša se je odbor sekcije KPI - Opčine na svoji nedavni seji ter mu v znak priznanja podelil zlato spominsko medaljo in mu čestital ob visokem življenjskem prazniku.

Čestitkam se pridružuje tudi naš list.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino

Direktor **ALBIN ŠKERK**

Ureja uredniški odbor

Odgovarja **FERDI ZIDAR**

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 76.48.72, 74.40.47

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 6.000 lir

Tisk: Tipo/lito Stella snc

Ulica Molino a Vento 72 - Trst